

<http://maxminus.weebly.com>

DIOGEN
pro kultura magazin pro culture magazine

<http://diogen.weebly.com>

SLIKE STVARNOSTI

(na ulasku u 21. vijek)

1.

Oprosti, Bože, što ne postoje riječi

Kojima bih svijetu podario

Utjehu,

Jer teška su vremena u nama –

Još gori ljudi oko nas!

2.

Ni brat bratu – brat!

Čudan vakat.

Čudne riječi.

Više se ni rođenoj pjesmi

Ne može vjerovati –

Kad pjeva o vedrini!

AV, AV

Lajao bih

Na život

Kao kuće

Na kosku!

DO NOT COPY

UZALUDNI KAO SUNCE

3.

Je li meni kazna Boga
Da ni u snu tebe nije,
Da se jutro zupo smije
Kao zmija ispod stoga

Je li, oče, možda tvoja
Želja da se ne sretnemo
Da u grkom moru znoja
Kao vaške istruhnemo

Je li, oče, zbilja tamo
Crno nebo sve do Boga –
I još crnje ljudsko srce?

Da li ovdje tumaramo,
Obliveni pjenom smoga,
Uzaludni kao Sunce?!

4.

Dobri oče, oče mrtvi
Da li čuješ jade srca
Previše je palo žrtvi
U toj borbi protiv sunca

Previše je krvi, znoja
Prosuto po Zemlji srama
Previše je ova moja
Pocrnjela crna tama

Premalo je, oče ruku
Pruženih za pomirenja
Sve više smo braća vuku

I robovi nepoštenja

Premalo je ljudi zbilja

Da su ljudi kao prije

Pobjegli su ispod bilja

Vrebaju nas ljudi-zmije!

5.

Ni zavičaj više nije

Kao prije. Tamo, sada,

Nema licâ da se mijе,

Jabukâ i prašnih džadâ

Ali, oče ima nečег

Što me vuče izdaleka –

Dok smrznuto pada veče –

Valjda konop sa direkâ!

6.

Još se, oče, sleglo nije
Lišće ispod kože neba
Nit' je Sunce da upije
Stiglo rosu sa tvog hljeba

Još titraju u očima
Slike mrtvih, krv na nožu
Odavno je stegla zima
Odrala nam toplu kožu

Još nam gore ispod nogu

Kosti dječje k'o igrače

Okrenuli leđa Bogu –

K'o miševi ispred mačke!

NAOPAKO

Naopako život teče
Naopako rastu trave
Naopako pada veče
Naopako misle glave

Naopako šume šume
Naopako oči vide
Naopako glumci glume
Naopako i ja idem

Naopako zvijer reži
Naopako poje ptice
Naopako jutros bježi
S ogledala moje lice!

PEHLIVANI

“Smrt goni i čovjeka koji bježi”

KATO

Nekad bliža, nekad dalja
Kao sjenka po ulici
Vreba strašna smrt i kralja
I prosjaka! Po toj žici

Hodaćemo kako koji:
Neko danju, neko lunom
Ista nam se kapa kroji
Istim ćemo Tamo čunom!

DO NOT COPY

KROZ ŠUMU

Sakupljam borove iglice,
Pjevam ljepotu lista,
Izmišljam šumske igrice:
Ekipe pticâ i glistâ!

Smijem se nemoći zeca
Ispred kera što bježi;

K'o kad smo bili djeca –
Veče na dan zareži!

Kroz šumu i sâm šuma,
Crvic što nasred druma
Suđenu čizmu čeka;

Kroz šumu, i na javi,
Vukovi, izdaleka,
Rade o mojoj glavi!

NOĆ PRVA

Proguta crna zemlja
Ostatak moga oca.
Grozne li tišine –
Slutim – u dubini!

Kažu: melec dođu –
I mrtav drhti čovjek!
Za Boga pitaju:
Jesi li vjerovao.

Molim, pokriven mrakom,
Za dušu mrtvoga oca...
Grozne li tišine

Ispod tihtata žutih!
I mislim, griješno, kuda
Očeva će duša...

KLETVA

Ukleti, valjda sa pravom
(Preci nam lopovi bili!)
Bolest se uvuče zdravom –
Puno nas groblje, mili!

I strah nas za djecu našu
Da kletva i njih ne smori;

Mi živi u smrt smo vašu
Utkali sebe. Pa zborim:

Veliki Bože, pomози!
Odagnaj riječi zlobne
Iz naše tišine grobne;

Odagnaj, jer nema više
Snage u ruci, u nozi...
Ta kletva nas opet siše...

K'O DA ME NI BILO NIJE

Neka ti kažu nebesa
Koliko ima te, Ženo
U ovoj tišini plesa
Krví što ključa venom;

Neka ti pokažu ptice
Lepetom mekih krila
Koliko žudim da lice
Dotaknem tvoje k'o svila;

Koliko hoću – a strah me –
Obgrlit' lukavo, mila,
Tvoj struk! A prah me

Starosti polako krije...
Biću tek san što si snila –
K'o da me ni bilo nije.

TI BUDI

Ti budi daleko tamo
Preko mostova trista;
Ja ću i dalje ovako:
Da padam poput lista...

Ti budi daleko tamo,
A ja ću ovdje leći,
Sanjajuć' kako se znamo –
A stranci smo sve veći!

PRIMAKNEM SE PROZORU

To riječi čarobne tvoje
Probude me pred zoru.
Pomislim kako si blizu –
Primaknem se prozoru...

SREDA VEČE

Opet se volimo ćutnjom
Bez reči razgovor teče
I tek smo počeli priču
Stigla je sreda več

Stigla je tišina polja
U našu tesnu sobu
I miris kafe iz šolja
Ko dah života u grobu

Opet gori po nama
Meseca vatra hladna
I šume betonske kule

I svetlo je – i tama!
Bolesno mene si gladna
Trave su ispovest čule.

Rekli su o poeziji Envera Muratovića

Suljo MUSTAFIĆ - POEZIJA ENVERA MURATOVIĆA

Poezija, kao i literatura, jeste univerzalna – i kao umjetnost i kao fenomen. Ona se ne da sputavati nikavim lokalnim granicama, geografi- jama, kartografijima, politikama, našim omiljenim balkanskim, a ipak trivi- jalnim i banalnim disciplinama. Tu sam, uistinu, pristalica onog Geteovog univerzalističkog pristupa, koji govori o literaturi kao svjetskom fenomenu. Ali

zbog čega onda odrednica bošnjačka, sprska, hrvatska, albanska, francuska poezija? Ne zato da bi njome hranili nacionalne ili nacionalističke porive, ne da bi je zloupotrebili, to je zločin prema njoj, to je skranvljenje umjetnosti. Nacionalne odrednice, upravo i jedino služe da ukažu na obilježja jezika u kome poezija nastaje, koji od nje čine tu čarobnu, zavodničku igru, što plijeni čitaoca, odvođeci ga daleko od svakodnevice i njenih banalnosti. I, dakako, jezik, najbolje zapamti, sve o jednom narodu.

Pjesnik Enver Muratović upravo dolazi iz sredine, iz miljea, prostornog, vjerskog, folklornog, na kome živi narod koji je više bio usmen nego pismen. Pismo je bilo privilegija bogatih, sveštenstva i administracije, dok je običan narod svijest o sebi čuvao i prenosio jedino usmeno, uz oganj, na sijelu, guvnu, ili kosidbi, svadbi, džezazi... Govor je bio svečani čin i živjelo se da bi se nešto bolje i ljepše kazalo. Ono što je taj, dakle, bošnjačko-muslimanski narod, znao o sebi, kazivao je kroz svoju usmenu poeziju, epsku-junačku, ali i lirsku-ljubavnu. Svoje mitove i vjerovanja čuvao je u predanjima, hićajama, gdje je mašta mogla ono što život nije. Zato je, i pored svih povijesnih mijena i muhadžirluka, čime je, uglavnom, mjerio svoje dunjalučko vrijeme, sačuvao svoj jezik i sebe u njemu. Upravo ta sredina, ruralna i arhaična, u kojoj je najveći pjesnik sam narod, nema mnogo sluha za pojedinca. Tek onda kada je ona počela da isčezava, da usmeno ustupa svoje mjesto pismenom, a to je druga polovina 20. vijeka, javljaju se pisci i pjesnici, koji stvaraju na tom jeziku, po uzusima koji su u drugim razvijenijim sredinama davno usvojeni. I još nešto ne smijemo zaboraviti. Islam kao religija, nudi sveobuhvatni pogled na svijet. Kur'an kao sveta knjiga, uputa je onima koji vjeruju i po njoj se vladaju. U sredini koja se drži tih normi, nema mnogo prostora za poeziju koja krši sveta pravila Islama.

U Kur'anu, u poglavlju, koje nosi naziv »Pjesnici« čitamo: »Da li da vas obavijestim kome dolaze šejtani/Dolaze svakom lažovu, griješniku/Oni prisluškiju, a većina njih su lažovi/A pjesnike slijede zalutali/Zar ne vidiš kako oni lutaju dolinama / i govore ono što ne rade. (Sura – Pjesnici, ajeti 221-226)

Pošto je ulema-sveštenstvo, dakle, uglavnom doslovno tumačila odredbe iz Kur-ana, jasno je da svi oni koji bi pokušali baviti se poezijom, van njenog religioznog konteksta, kao

što je mevlud ili ilahija, dolazili su u opasnost da bude proglašeni nevjernicima. Zato je poezija, uglavnom bila djelo kolektiviteta, a veoma rijetko pojedinca.

Zašto ovo sve govorim? Upravo da vam ukažem kakva je bošnjačko-muslimanska sredina, da njena usmenost u jeziku i religioznost u životu, suštinski određuje kontekst iz kojeg izrasta i savremena poezija i njeni predstavnici. Sve to dešava se relativno kasno, u odnosu na susjedne narode i sredine. Naravno, književna hiperprodukcija, koja se događa posljednjih desetak godina, u kojoj pišu i izdaju knjige mnogo više oni koji imaju para nego talenta, nije mimoišla ni bošnjačko muslimansku kulturu. Zato je veoma teško, u tom obilju naslova, koje nas zapljuskuju gotovo svakodnevno, izdvojiti ono što je vrijedno pažnje.

Poezija Enevra Muratovića, zaista je vrijedna pažnje i više od toga. Vrijedna je da se o njoj govori. Prvi susret sa tom poezijom, dakle, već od prve pjesme ukazuje da je riječ o ruci koja zna zbog čega arči i vrijeme i hartiju. Svoju pažnju, a i vas kao mogućih čitalaca, usmjeravam ka zbirci »Naopako« koja se pojavila prošle godine u Rožajama. Od prvog ciklusa, naslovljenog ne slučajno imenom zavičaja Bihora, gdje je na ognjištu »šaka žara«, kojom otvara svoju zbirku, čitaoca vodi sigurna i snažna pjesnikova ruka. Mali svijet čovjekov, čije su medje, rodjenje i smrt, a djetinjstvo i zavičaj najvažniji toponimi, vješto je uklopljen u Svijet oko njega, koji čine Beskraj, bezvremenost, Vječnost, vasiona... Zato on tako suvereno vlada stihom, zato ga tako povodljivo slijedite – iz pjesme u pjesmu. Zavičaj – kuća – otac – prijatelj – ljubav. Ovim nizom pjesnik reda svoje motive, vješto od njih gradeći univerzalne simbole, u kojima prepoznajemo i njega, ali i sami sebe, i čovjeka, u svakom narodu i u svakom vremenu...

Ono što nam kazuje kroz poeziju, jeste turobna i mračna svako-dnevica, u kojoj njegov naraštaj prerano sazrijeva, jeste tragični koloplet ljudskih sudbina, jeste anti-vrijeme, u kome mudri začute, a budale progovore. To je ljetopis, koji nastaje svakih pedeset godina, i koji se ponavlja na ovim prostroima. Ali Muratović nam to kazuje na osoben način, otvarajući vrelo jezičkih simbola, za koje smo mislili da ga je više teško pronaći.

Njegov Zavičaj više nije isti, nema tamo ni kuće, njegovog prijatelja odnijele su crne ptice, na kraju ostala je samo ljubav. Ne slučajno, ona je, kao i svjetlost, najveći simbol života i najveća pobjeda dobra i u Muratovićevoj poeziji.

Njegova fantastika jeste mladalačko lutanje, jeste govor žlijezda i emocija, jeste uskovitlani zanos godina, koji misli da je njegov cio svijet ili dobar dio njega. Ali, nimalo slučajno, njegova fantastika je i narodno pamćenje i narodna mašta. Pjesnik Muratović ne

prisiljava jezik da se povinuje njegovoj zamišljenoj formi, već slobodno pluta njegovim rukavcima i virovima, prepuštajući se da ga nose, ali siguran u svoju okretnost, da ne potone. Njegova metafora nije nategnuta, ona nagovještava, a ne otkriva... Moguće je, njegova zbirka »Naopako«, nosi pečat turobnog i pesimističkog, možda i mračne simbolike, moguće je i onog bodlerovskog straha od života, ali i ushićenja njime. Ali, ona je i pomirenost sa sudbinom, sa kismetom i, u uvjerenju, da sve ono što se na zemlji zbiva, usud je koji je nastao Božijim određenjem. Pjesnik kaže: »Nekad bliža nekad dalja/ kao sjenka na ulici/ Vreba strašna smrt i kralja i prosjaka/ Po toj žici/ Hodaćemo kako koji/ neko danju neko lunom/ Ista nam se kapa kroji/ Istim ćemo tamo čunom.« Sa veoma malo riječi, uz majstorsku upotrebu religioznih i mitoloških simbola, i još bolju upotrebu jezika, Muratović sažima sav čovjekov život na Zemlji. Upotreba rime i, veoma često sonetna forma, koje Muratović ljubomorno čuva nijesu ovdje samo u funkciji očuvanja pjesničke tradicije. Njemu je tradicija samo dio temelja na kojemu smjelo konstruiše svoju pjesničku gradjevinu. To je vrsta graditeljskog i pjesničkog eksperimenta, opita kojima pjesnik tradicionalne forme podvrgava vlastitom, i mora se priznati, snažnom pjesničkom senzibilitetu. I to Muratović radi, veoma uspješno, ali oprezno, svjestan da i sam pjesnik može biti žrtvom vlastitog eksperimenta, izgubljen u njenom lavirintu. Siguran sam, bude li slijedio nit nesumnjivog pjesničkog dara za kojom je dosada išao on neće zalutati. No to ponajviše zavisi od njega. (...) U svom jeziku Enver Muratović je već kazao lijepu i trajnu riječ.

Zbog poezije, i njega samoga, vjerujemo da je ovo tek početak.

Manifestacija »DANI MANJINA«, Ulcinj, 19.11.2005.

NENAD MILOSAVLJEVIĆ – SVEDOK PAKLA

(Enver Muratović: NAOPAKO, Centar za kulturu, Rožaje, 2004.)

Svojom knjigom pesama "Naopako", Enver Muratović (1978), pesnik iz Rožaja, došao je do svojstvenog izraza, koji je u nekolicini pesama najavio prethodnom svojom pesmaricom „Druga obala“ (2001). U novoj knjizi tri su dominantna tematska kruga: obraćanja pokojnom ocu, rat na Kosovu 1999. (čijim strahotama je autor bio svedok izbliza), i ljubavna tematika. Sva tri tematska zahvata povezuje jedna ispovedna razočarenost i rezignacija nastala spoznajom sveta onakvim kakav zaista jeste – okrutan, satanski vođen i skoro beznadan:

Previše je krvi, znoja

Prosuto po Zemlji srama

Previše je ova moja

Pocrnjela crna tama

Poremećen sistem vrednosti, čiji smo svedoci, niti je nastao juče, niti je nastao slučajno. Da se tek tako pojavio, lako bi se mogao ukloniti. Ali postoji u njemu nešto neiskorenivo, odvajkada. Pogotovo je poslednjih godina, pa i decenija, u našoj svakodnevnici sve postavljeno obrnuto od normalnog. Tu pojavu Muratović obeležava rečju „naopako“, koju u anafori daje u svim svojim strofama naslovne pesme u knjizi.

Vidljiv svet, svet svakidašnjice, koji nam se kezi na svakom koraku, na ekranu, plakatu, iz novina, sa lica ljudi koje srećemo – podređen je vladavini globalnog zla, te nam je upravo dan i sunčeva svetlost obasjala njegova otelotvorenja. Od njih se pesnik sklanja u noć, koja, iako hladna, jeziva i okrutna, ipak predstavlja časnije pribežište:

Dan u meni, dušmanin i podlac!

Da li sam spreman za svjetlo sunca?

Neću iz pjesme, bivši Pjesnik bunca;

Iz moje priče, iz moje rime –

Zato grlim noć kojoj ne znam ime

I srce svoje natičem na kolac!

Obraćanje ocu on u pesmi „Progon“ diže na viši metafizički nivo. Muratovićevo tuženje: „Progoni me, oče, tvoja čaša“ dopunjujemo Pasternakovim vapajnim stihovima iz pesme „Hamlet“: „Ave, oče, ako si u moći, / Mimo mene ovu čašu nosi“.

Četvorodelna pesma „Krvavi dani“, koja zatvara prethodnu Muratovićevu knjigu, i po formi i po sadržaju bliska je je pesmama kosovske tematike u knjizi „Naopako“. U sećanju na rat 1999. Godine, koji je doživio kao vojnik, Muratović pokušava da iskaže ono zastrašujuće, što se teško može osetiti ako se ne doživi, u rovu:

Plaću li majka, otac i brat?

Da li me moja Caka sanja?

Oni drugačije gledaju rat

Nego ja odavde ispod granja.

Rat protiv NATO alijanse podrazumevao je neravnopravnu, moguće unapred izgublenu, borbu, u kojoj je pesnik bio svestan svoje osuđenosti, koju diže na nivo opšteg („Bezbeli, mrtvi smo, družo“). Najpotresnija pesma o ratu u Muratovićevoj poslednjoj knjizi jeste sonet „Ratnik pjeva mrtvom drugu“, posvećen Radiši Iliću sa Uba, koji je poginuo na Uskrs. Pesnik u njoj iskazuje stav o nepodnošljivoj i nerazumljivoj patnji koja zadesi čoveka:

I reci Gospodu glasno:

Kako su teške rane,

U granju ostala slika;

U lice Njemu, jasno,

Pljuni kosovske dane

I absurd spomenika!

Poslednji ciklus u knjizi donosi ljubavne pesme, koje iako pesnika predstavljaju s nešto vedrijim osećanjem, neizbežno su prožete ontološkim tamnovanjem. Pri ovom ciklusu možemo posmatrati i Muratovićev sonet „Srijeda večer“ (objavljen nakon ove knjige u jagodinskom zborniku „Srpsko pero“) koji je napisao ekavicom, koja, mada je on rođeni ijekavac, sjajno pristaje njegovom izrazu.

(...)

Enver Muratović, svojim pesmama potresno vapajnog glasa, vezanih za proživljeno, mahom mračno i mučno u svetu koji ga okružuje, prednjači nad većinom mladih pesnika koji stvaraju u Crnoj Gori. Za takvo pevanje se podrazumeva i izvesna doza hrabrosti, koja se kod nas, a pogotovo u današnjoj Crnoj Gori, plaća izopštavanjem iz glavnih mehanizama javne afirmacije.

Između poetskog govora i sveta postoji skrivena saglasnost, poezija ipak predhodi, imenuje stvari, oslovljava uspavanu svest i savest, budi iz sna, nudi jedino istinsko znanje. Raslopiвши površinske i umorne slojeve jezika Enver Muratović oslovljava čoveka koji je potonuo u sopstvene suprotnosti, koji se paralisao nad amoralnim svetom postajući njegov integralni deo. On čitaoca uvodi u lavirint oporih simbola i opominjućih znakova, u područja očaravajućeg i pretećeg, obeležena strepnjama, neizvesnostima i neiscrpnim oblicima zla.

Kosmogonija čudnih simetrija i neočekivanih saglasja ukida granice između reči i sintagmi, dok između reči i simbola ostvaruje jezičke čvorove značenja koji pesmu vode tankom linijom između arhaičnog i aktuelnog, paganskog i konfesionalnog, univerzalnog i nacionalnog, prvotnog i izvedenog. Sledstveno tome ova poezija sadrži i posebnu vrstu fantastike koja niče iz rudimenta pamćenja ali i iz lutalačkih iskustava mislećeg čoveka po rubovima ljudske svesti i kolektivnog osećanja nesigurnosti i, pogotovu, fatumski intonirane melanholije.

Slobodan od trivijalnih diktata poetičkih normativizama i primitivnih generacijskih surevnjivosti, ovaj pesnik pažljivo traga za sopstvenim pesničkim izrazom i individualnim odnosom prema poetskim izazovima. Verovatno se zbog toga prilikom čitanja ovih pesama stiče utisak pesnikove namere da od iščezavanja sačuva što šire domene iskustvenog i imaginarnog i da svoj meditativni lirizam prelije u prostranstva pojedinačnog i kolektivnog iskustva.

Neosporna pesnička relevantnost i odgovornost opstojava sigurno i monolitno unutar najboljih slojeva jezičke baštine i poetskog nasleđa, kako tradicionalnog tako i modernog pesništva. Enver Muratović sugestivno čuva sonetni oblik i rimovani stih od očekivanih i istrošenih relacija dajući mu potpuno autentičan i nesvakidašnji lični dah. Versifikacijska doteranost i tačnost, neusiljena i postepena, podsticana snažnim i istinskim inspiracijama, usaglašena je sa osnovnom pesnikovom namerom; da dopre do iskonskog i da saopšti simbolično, da od pesme sačini magijsko ogledalo u kome čemose svi oglednuti, kako sada tako i sudnjeg časa.

Nikolina Mojić, pjesnikinja iz Zadra

Čitajući poeziju i općenito književno stvaranje Pjesnika, koje je uobličeno u zbirci naslova „Naopakao“, teško se može prešutjeti dojam ali i hrabrost izričaja, koji je okovan ostrim i

britkim riječima bola, otuđenosti i tame.

Recenzije, osvrti i komentari najbolje opisuju, njegovo stvaranje. Sama forma književnog ostvarenja raspeta je između tradicionalnog i modernog stila književnog izričaja, koja svoju snagu ipak iščitava u odbacivanju gravitacije. U tome se i očituje Pjesnikova moć, jer bez srama ali strahom odbacuje sva ograničenja o onome što će drugi reći, i stvara poeziju koja ga „lansira“ u prostore koje ga ispunjavaju, pa makar i sa sjetom. Naposljetku, možda zato, jer su samo njegovi.

„Naopako“ , je za pretpostaviti pomno biran naslov, jer značenje ne mora biti uvijek onakvo kakvim nam se čini, mislim da je u tome pravi odgovor, ovog vrlog majstora pisane riječi. Pa kao što Bela Hamvaš u djelu „Nevidljivo zbivanje“ kaže: „Zadatak pjesnika je održavanje kontinuiteta veze između čovjeka i transcendentnog svijeta“, za primjetiti je da je upravo Muratović svojim stihovima jako snažno to ostvario i tko god dođe u doticaj s njegovom poezijom, ne može ostati ravnodušan.

Koristiti tek obične riječi za prikazati i oslikati dojam o stihovima ovim, preslaba su snaga. Metafora strepnje i rađanje nekog novog života u težnji smrti, poput jauka su radosti nečeg novog i pomalo prestrašenog, a opet prizivanog. Za ove se stihove ne usudim reći kako su divni, niti snažni. Oni su oličenje transcendentnog koji uobličuje u sebe sve epitete i sva bogatsva koja se mogu prikazati u pjesničkoj formi soneta ovog pjesnika i tvorca koji zadaje visoke kriterije svima koji pokušavaju pisati u formi stiha.

DO NOT

Enver Muratović, rođen je 18. marta 1978. godine u Rožajama.

Objavio zbirke poezije:

1. **ZA SUNCEM ZAVIČAJA**, MRZ Pljevlja, 1996;
2. **SUNCE U ČAŠI** (haiku), Rožaje 1997;
3. **UZMI I OSTATAK MENE**, MRZ Pljevlja 1998;
4. **DRUGA OBALA**, KOMOVI Andrijevića, 2001;
5. **NAOPAKO**, Centar za kulturu Rožaje 2004.

Zastupljen je u antologiji „**Bijel behar**“ (poezija pjesnikâ Bošnjaka Kosova i Sandžaka), kao i u antologiji „**Trešnjev cvet – jugoslovensko haiku pesništvo**“, koju je, u saradnji sa Centrom za Istočnu Aziju, 2002. godine izdao beogradski Filološki fakultet.

Živi i radi u Rožajama.

WEB: <http://mojapoezija.wordpress.com/>

E-mail: poezija@msn.com

PR

DIOGEN pro kultura
<http://diogen.weebly.com>

MaxMinus magazin

DO NOT COPY